

A Mari

(Heyermans kétfelvonásosa az Új Színpad bemutatója)

Drámáról, színpadról, színpadi jogosultságról kár beszélni: – röviden s azonnal megállapíthatjuk, hogy A Mari – mint műfaj – nem jelenti dramaturgiai szempontból a legmagasabb színvonalat. Zsánerkép, novella, vagy naturalista kisregény, vagy efféle kis műfaj ocska ez – távol áll a drámának ama magosabb felfogásától, mely az élet kísérletileg előállított és stilizált és az életnél tökéletesebb mását viszi színpadra. Heyermans még csak nem is sűrít valami nagyon: – a témát elég érdekesnek találja, hogy önmagában hasson s minden részletét egyforma fontossággal domborítsa ki: – kedves, jól beállított fotográfia, nagyon kevés retussal. Ami szuggesztíve hat ránk, ezek után maga a téma lehet csak – amit ezúttal szerencsésnek és ötletesnek nevezhetünk. A Mari valami levelet kaparít magához és ennek alapján zsarolja a ház úrnőjét. Ráfekszik az egész házra, otromba cipővel beletapos a családi élet legérzékenyebb szerveibe s páni félelemmel és irtózással tölti be a polgári szobácska intim zugait. Ez a beállítás nagyon érdekes: durva és fájdalmas komikum van benne. A többi, a kifejlődés, a szabadulás, hogy az asszonyka hogy vall be mindent férjének, hogy bocsát meg neki a férj s hogy dobják ki együtt a cselédet: – mindez kedves, de jelentéktelen, szemben e beállítással és Mari alakjával. Ebben a beállításban van valami fenyegető s talán valami mondanivaló is (talán a szocialisták számára) – félelmet és nyugtalanságot érzünk, mint gyermekkorunkban, amint a durva konyhaszag arcunkba csap – mi lenne, ha győzne a korlátoltság, rosszaság, butaság, durvaság és szegénység, ha a dézsák bekerülnének ide és a szálkás falóca besétálna és ledobálná az enyhén illatos polgári bútorokat a zenekarba. Szennyes mosogatólé szivárog az ajtóréseken át. A konyhalámpa dicsfényt von Mari feje köré és a kendője szétlibbenve Napóleonkalappá alakul át. Irtózásunkon és averziókon keresztül így válik Mari alakja félelmissé, mozdulataiban, hangjával és megjelenésével – egy szóval, megértő és jó színész alakításában. Mari tisztán színész-feladat, semmi egyéb nincs benne – s talán a darabnál inkább kellene beszélni a színészről, aki ennek az alaknak megteremtésében nagyobb szerepet kell hogy kapjon, mint az író. Az Új Színpadon *Judik* Etel játszotta Marit – s ha Heyermans nem biztos, hogy jó író-e, Judik Etel egész bizonyosan elsőrangú színész.

A második felvonásban Marinak megdöglik egy kis kutyája – Mari hangosan bög, bömböl, tetemrehívja a rémült és agyonkínzott asszonyt, s mikor az csitítani próbálja, e rémületen és megalázkodáson keresztül Mari egyszerre a maga egész hatalmát és fölényét megérzi – rikácsolva ordít rá az asszonyra, öklével fenyegeti meg, s egyszerre megdőbbenve, nevetés közben elálló lélegzettel halljuk, hogy – tegezi. Ennél a pontnál igazán valami félelmeset éreztünk s egy pillanatra leküzdhetetlen hatalmak rettegése fogott el, amelyent csak kiváló drámákban érez az ember. Véletlenül utánanéztünk a szövegkönyvben – ez a tegezés ott nincs meg. Judik Etel magától csinálta, ezen a helyen alkotott és teremtett, tökéletesebbet, mint az író.

(Esszék, kritikák II. Írók és könyvek – Előszók könyvekhez – Színház. Összeállította és a szöveget gondozta: Fráter Zoltán. Akkord, Budapest, 2002. [Karinthy Frigyes Összegyűjtött Művei 10.] 188–189. old.)